taliter obseruantiũ dies ⁊ annos/actuatur vltra nimis circa tales dies/quicquid mali euenit tali die imputãt malicie diei. nec aspiciũt ad ea q̃ bñ aut prospere successerẽt tali die a deo. et occupatur vis imaginatiua circa aliquos euẽtus minus bonos/ꝙ non potest conuerti ad alia bona que illo die contingũt. Quare periculũ est firmare fidẽ vel credulitatẽ/que tollit omne iudicium et oẽm rationẽ ad oppositũ. Unde merito ꝑmittit deus tales decipi/et in laqueos sue credulitatis vane incidere. ¶ Reijciat ergo fides catholica ac iudiciuz expertorum seu virorũ literatoruz/tales vanitates et superstitiosas obseruantias.

Septima cõclusio

¶ Victoria belli nõ diei/sed soli deo attribuenda est/ Patet qꝛ attribuere tantũ op⁹ vt est victoria diei/est tollere honorem deo debitũ cuius est vincere. Ex autẽ victoria sit soli⁹ dei habetur in multis locꝫ scripture sacre In libris Regũ Paralipom̃. ⁊ machabeoꝝ Hoc testat̃ ⁊ rex sapiẽtissim⁹ Salomon ꝓuerbiorũ. xxi. sic dicẽs. Equus paratur ad diem belli. dominus aũt salutẽ tribuet. Propterea dauid rex deuotissimus/ Quotiẽscunqꝫ pugnaturus erat auxilium dei et consiliũ quesisse ⁊ inuocasse legitur. Inde est prouerbiũ vulgare. Les hẽmes font la guerre et dieu la victorie.

Incipit tractatus

magistri Johãnis de gerson de erroribus circa artem magicã/⁊ articulis reprobatis

Collaudãti mihi nup̃ vt mos hẽt venerabiles licẽtiatos in medicina oblata est occasio. vt cõtra supstitiosas obseruationes/nr̃a ꝓ nefas tempestate/et minus etnimis p̃uascentes/aliq̃ disserẽ. Ea nũc seorsum ad vtilitatẽ aliquoꝝ separe curauim⁹/ne ꝑmixta alijs min⁹ placerẽt/⁊ min⁹ cõmode ꝓdirent in publicum Sũpto itaqꝫ hoc ꝓuerbio ꝓ themate Medice cura teip̃m. Circa hãc inter reliq̃s medicũ decere retuli/vt esset ornat⁹ ad deuz ꝑ filialẽ subiectionẽ/ne quicq̃ꝫ impiũ/vel superstitiosuz/aut diuinis legibꝫ aduersũ/sanitatis adipiscẽde cã/suis egrꝫ suaderet/rememoret̃ quoqꝫ iugiter illi⁹ decretalis Cũ corꝑalis infirmitas ⁊c̃. Incidit vt conquererer de supstitiõibꝫ pestiferis magicoꝝ/et stulticijs vetulaꝝ sortilegaꝝ/q̃ se ꝑ quosdã ritus maledictos mederi patiẽtibꝫ pollicẽt̃ at ego data occasiõe facili⁹ in hoc diuerticulũ lapsus suz quo vtili⁹ ⁊ q̃ in patrociniũ hui⁹ corruptele quidã adducere nitunt̃ in crimẽ medicinã. Nõne inquiũt apud solẽnes quosdã medicoꝝ tales supstitiose obseruatiões inducunt̃/q̃s etiã scriptꝫ suis inserere curauerũt. Et ꝯsistũt in ligaturis in caracteribꝫ. i figurꝫ. qñ qꝫ i verb̃ ꝑegrinis ⁊ incognitis. Quãuis aũt ab ip̃is/nulla ꝓ talibꝫ ratio adducat̃ naturales. hñt nihilominus efficaciã in curãdo. Alioq̃n vane/imo stulte locute fuissent de eis medicoꝝ sapiẽtes/⁊ scriptis inseruissent Uñ refert ysidorus. i. ij. ethimol'. ꝙ apollo quẽ deũ fecit antiq̃tas ꝑ methodica quedã. i. ꝑ carmĩa ⁊ incantatiões. Esculapi⁹ insup̃ ⁊ filius ei⁹ ꝑ emperica. i. ꝑ experimẽta/sanauerũt hoĩes q̃ngẽtis annis añ ypocratẽ/q̃ ratiocinatiuã medicinã q̃ vtimur adinuenit Deinde vox publica v̄tutibꝫ hmõi carminationũ/et ligaturaꝝ/⁊ empericoꝝ attestat̃. quã ex toto falsam dicere videt̃ inciuile. Nec deessent argumẽta ad h̃/ex dictꝫ poetaꝝ/virgilij/ouidij/lucani/⁊ alioꝝ/ex varijs q̃z gẽtiliũ celebribꝫ historijs Cur nõ licebit inquiunt istis vti: p̃sertim cũ de⁹ oĩpotẽs v̄tutes suas indiderit vt vulg⁹ loquit̃/herbis/gẽmis et verb̃: hãc dubitationẽ ego tũc tribꝫ dictis seu ꝯsiderationibꝫ breuiter absolui.

Primũ dictum

Probabile in philosophia naturali ⁊ s̃m veritatẽ fidei/certũ est eẽ demones. Primã ꝑtẽ tenuerũt elegãtissimi ph̃oꝝ/hermes termegestes plato/⁊ oẽs doctrine sue sectatores. apuleius/porphyri⁹/⁊ ceteri. Hoc libri ab eis editi. h̃ libri de ciuitate dei ab augustino palã docẽt Hinc ẽ illa famosa inter eos distinctio de cacodemonibꝫ ⁊ kalodemonibꝫ. malis scꝫ ⁊ bonis spiritibꝫ/Hec ẽ positio de existẽtia demonũ apud philosophãtes faciliori ratione q̃ꝫ opposita defendit̃/saluãdo effect⁹ quosdã mirabiles/q̃les referunt historie fide digne in q̃libet gẽte obtigisse/q̃s oẽs negare ꝑtinaciter ꝓteruire est. ⁊ ciuilitatẽ humanam societatemqꝫ politicam dissipare. quam mutua fides ⁊ credulitas vnius ad alterum consonat/coniungit agglutinatqꝫ. Porro negare demones eẽ. negare eos pl̃imoꝝ effectuũ oꝑatores existere/dãnat̃

apud christianos vt erroneum/vt impiuz et sacris litteris aduersum. Qua in re ridē/di sunt. imo dure corrigendi qui theologos derident/mox vt sermonem de demonibus faciunt/mox vt eis effectus quosdam attribuunt/quasi fabulosa sit eoꝝ rñsio. Prouenit error iste apud quosdam litteratos/tum ex defectu fidei. tum ex debilitate et infectione rationis. Gerunt ꝓprie animaz sic occupatam circa corpus/circa res sensibiles/ac eaꝝ solicitas curas/vel ita in causarum ꝑticularium ⁊ visibilium ꝑscrutatiōe consistunt/ꝙ de vniuersalibus ⁊ ꝑmis entibus/ac spiritibus/nihil credere vel sapere/nihil tenuiter ⁊ eleuate cogitare possūt. Hoc Plato dixit maximū esse impedimētum veritatis/referre scz omnia ad sensus ⁊ non auerti ab eis. Hoc idem Tullius hoc Aug⁹ in de vera religione. hoc Albertus ⁊ Guilhelmus ꝑisieñ. imo et exꝑientia docuerunt Tales erant apud iudeos saducei q̄ referente Josepheo et hieroni. negabāt spiritus esse. Tales inimici phi quidā/vt tullius loquitur/tales epicurei ⁊ alij vitaz pecudum eligentes. qui nil esse cōcipiūt aliō a corꝑalibus ⁊ extensis In quoꝝ ꝑsona loquitur Eccs. ⁊ sapiēs Sapie. ij. Ita quasi sint incantati et dementes/nullaz sibi inesse rōem/nullū spm̄/nullos effectus spūales atqz inuisibiles iudicare vident. nō minus errantes a nabuchodonosor q̄ credebat se bouem esse/et ab alijs maniacis/q̄ꝝ aliq̄ se gallos. aliq̄ murilegos opinati sunt De grege taliū erat insipiens ille q̄ dixit in corde suo Non est deus. qꝛ si est deus vtiqz est spūs. et si nullus est spūs. nullus ē deus Neqz eni ego negauero quosdā plerūqz nimis leuiter ea demonibus ascribere que fieri a causis materialibꝫ. naturalibꝫ. rōnabilius dicerētur. nam multas et miras in rebus sensibilibus efficatias/multas virtutes existere quis abnegauerit. ex q̄rū cōbīatione alteratione ⁊ cōfiguratione/fiūt effectus mirabiles. sicut ex applicatione varia speculoꝝ. sicut ex celeri motu et iactatione quarundā rerum. sicut ex immutatione diuersa imaginatiue potētie in hoībus sicut ex alijs quidam docuerunt et oꝑati sunt. q̄rum oꝑationū noticia dici, potest magica naturalis. de qua inuestigare q̄uis sepe curiosum esset ⁊ maioris boni impeditiuū immo et ad errores ꝓnum/non tñ est fidei nostre contrarium/dummō phia suis contenta limitibus nihil impium/nihil mēdosū/nefarium ve miscuerit.

Secūdum dictum

Obseruatio/ad faciendū aliquez effectū qui rōnabiliter expectari non potest a deo miraculose operante/nec a causis naturalibꝫ debet apud xp̄ianos haberi suꝑstitiosa/et suspecta de secreto pacto implicito vl' explicito cum demonibꝫ. Ista est doctrina sctōrum doctoꝝ noīatim Augustini in locꝫ pl'ibus/quibꝫ has obꝑuationes valide cōdēnauit. v. de ciuitate dei. iiij. cōfessionum. ij de doctrina xp̄iana. Et recitātur multa in decretis. xxvi. q. v. et. q. vij. pl'ibus ca. Hāc cōsideratiōem notauit vtiqz facultas theologie in multis articulis quos ad elucidationem huius materie censuit condemnādos. Articulus tertius est talis ꝙ inire pactum cū demonibꝫ tacitū vel exp̄ssum ñ sit idolatria vel idolatrie spēs et apostasie/error. Et intendimus esse pactū implicitū in omni obseruatiōe suꝑstitiosa cui⁹ effect⁹ nō dz a deo/vel a natura rōnabiliter expectari. Porro ad sciendū q̄d vocam⁹ pactum implicitū vel explicitū cū demonibꝫ. et cur istud/vel nō fiat narrabim⁹ verā fidi nostre traditionē. ⁊ hoc q̄dem breuissime. qm̄ latior ꝑscrutatio aliam facultatem exigit. aliū locū et actum. Tradit vera fides ꝙ demones neq̄z/sunt spūs hūane nature hostes acerrimi. seuissimi. astutissimi. q̄ruz violentiā im ꝓbissimamqz tyrannidē. si nō compesceret ⁊ frenaret diuina bonitas/de hoībus actū cēt ꝙ ip̄i fundit⁹ deꝑirēt. Job xli. Nū est ptās suꝑ terram q̄ comparet ei ⁊ attñ suus conatus oīno vanus est nisi ꝓ q̄to ꝑmiserit deus. Sed cur ꝑmittat/obstupescūt insipiētes corde. Pōt tñ h̄ ꝑmitti ob altera q̄tuor cāꝝ vel obstinatoꝝ damnatiōem. vel ad peccātiū purgatiōem ⁊ punitiōem. vel ad fideliū ꝓbatiōem ⁊ exercitationē. vel ad gl'e dei manifestaiionē. De obstinatoꝝ dānatiōe scriptū est in ps. Immisit in eos indignationes suas/indignationē ⁊ iram ꝑ angelos malos. et hoc ꝑpēditur in damnatꝫ. De peccātiū purgatōne ⁊ punitione patuit in magdalena q̄ subiecta erat septē demonijs. qꝛ carnalibꝫ vacabat vitijs ꝑm glo. Preterea dabant excōicati ab initio eccie ip̄i sathane corꝑalit vexandi vt spūs saluus fieret. Unus ex sctis

patribꝫ magna ꝑce obtinuit a dño/vt torq̃
retur a demone/qtũs careret elatiõe. ¶ Le
terum de fidelium pbatione et exercitatio/
ne/patuit in Job ⁊ Anthonio ⁊ Paulo se
cundũ quosdã cui datus est angelus satha
ne. Sicut enĩ necesse est fm eũdẽ apl'm be
reses fieri. vt qui pbati sint manifesti fiant
ita fiunt ad hoc illusiones sil'es miraculis.
quẽ admodũ pspicue positũ est Deute. xiij
Temptat inquit vos dñs si ex toto corde
diligatis eum. hec cã nr̃is tpibꝫ magnũ lo/
cum hz. ¶ Denicq̃ manifestatio gl'e dei ꝑt
esse cã talis vexatiõis sicut in ceco nato. de
quo ẽ hodiernũ euangeliũ/patuit Job. ix.
et in legione demonũ q̃ porcos intrauit et
summersit. nõ ad porcoꝝ punitiõem sz ad
potentie xp̃i manifestationẽ. ¶ Amplius
vero neq̃ spũs dum seuire pmittit. seuit ñ
solũ aptis viribus. sed frequenter astutꝫ do
lis ⁊ fraudibus. non tã ad pdendũ corpa
q̃ ad seducendum aĩas. eas in idolatrie et
apostasie et inferni foueam dando preci/
pites. Quãobrem excogitauit vt supbꝫ/vt
fallax et dolosus. quo pacto vsurparet sibi
ab hominibus honorem diuinũ/et a ꝟa re
ligione abducere repit q̃sdã ex boĩbus falli
magis idoneos. q̃les sunt oẽs qui deo reie
cto nil aliud curant/ad nihil aliud student
q̃ p fas aut nefas sua desideria pessima cõ
pleri. Quoꝝ alij ad diuitias inopes. Alij
ad honores vanos/Alij ad infames cõcu/
bitus. Alij ad curiositatem libidinosaꝫ fa/
ciendi futuros rex effectus aut alia nature
secreta/damnabiliter aspirãt. Tales cuꝫ as/
pexerit demon intendit nũc occulte nunc a
parte ad obseruandũ q̃dã instituta sua qui
bus mediãtibꝫ fidẽ hẽant optata consequi
Suadet itaq̃ has obseruatiões fieri. nõ q̃
a seipis hẽant efficaciã aliquã aut q̃ p eas
ipi necessitent. iuxta determinatiõem facul
tatis theologie nup factã sed ob alterã qua
tuor cãꝝ. ¶ Primo vt dei lex puariceẽ Se
cũdo vt ipe demon diuino cultu ⁊ ritu ve/
nereẽ. Tertio vt spes de deo minor aut nul
la hẽat. Quarto vt fraus sua minus videa
tur. ¶ De lege dei pbibente talia hz expsse
textus Leuit. xix. et. xx. et Deute/xviij. ⁊ in
sctõꝝ opusculis In legibꝫ q̃z naturalibꝫ ml'
ta p oẽm modũ q̃s leges transgredit q̃ tali
bus opam pstiterit Vñ Exo. xxij. Malefi
cos nõ patieris viuere. Solit pterea demõ
p oraoes sacrificia et thurificationes iussas
fieri in artibꝫ magicis. Danet siq̃dẽ ipe ne
q̃ spũs in priori fantasia supbissima qua
quesiuit esse sil'is altissimo: immo ⁊ extolli
vult sup omne qõ dicit deus fm apl'm. Et
ita verũ est q̃ hi ritus tanto plus habẽt de
sacrilega idolatria ⁊ minus excusant/q̃to
sanctiora sunt q̃ in eis ad honorem demo/
nioꝝ impendũtur. ¶ Rursus scit ipe ꝑpẽs
antiquus q̃ beatus vir cuius est nomẽ do
mini spes eius et non respexit in vanitates
⁊ insanias falsas et ecõtra maledicti sunt ⁊
odio habentur obseruãtes vanitates super
uacue. Quid igitur mirandũ si talibꝫ que/
rit implicare boĩes adinuentionibꝫ. ¶ Po
stremo. qz demon semper dare qõ pmittit
neq̃ vult neq̃ pmittitur. adinuenit q̃mo/
do cultores sui deputarent illos defectus
non demoni. nõ sne arti. sed ꝓprie vel negli
gentie vel impitie. atq̃ dicerent se nõ omia
atq̃ taliter obseruasse qualia ⁊ qualiter iu/
bebantur. Constat q̃z falli citius boĩes sb
quadam boni specie. et in hoc mira et pror
sus miserabilis est humane cecitatis insa
nia. qm̃ in hac re decem aut crebra menda
cia p vnam casualiter si obtigerit veritatẽ
excusat. vbi mille in alia materia veritates
p vnico mendacio comperto despiceret
Denicq̃ tanta ad credendum phibita/no/
xia et vanam libidinem. in tam modica fi/
de credendoꝝ. quis non mirabitur? Dicẽ
origo hic finis artium magicarũ. dãnabili
umq̃ supstitionum ac nefandoꝝ rituum

¶ Tertium dictum

Philosophica ant medicinal' cõ
sideratio/nullatenus admittere
debet traditiones illas supstitio
sas que dicuntur methodica vl'
empica. quarũ scz nulla põt ratio natural'
assignari Itaq̃ scribentes ea magis inse/
cuti sunt errorem vulgi. aut magoꝝ rit⁹ im
pios q̃ medicine rationes Et mirandum
quomodo dudum a libris medicine ñ ius/
sa sunt abradi. ex quo enim de rõne natura
li nihil habent illa vel innitũtur operatiõi
diuine et supnaturali et hoc nihil ad medi
cum vt medicus est sed est theologice specu
lationi remittendum. aut innituntur ope
rationi demonis et hoc sil'r nihil ad medi/
cum sed ad idolatrie cultum Si vero dicã
tur fieri p immutatione virtutis imagina
tiue in egroto. quatinus fortificetur in eo
spes sanationis. aut vt cogitatio sua alior
sum diuertatur. essz hic fateor aliqua ratio

naturalis.qm̃ vim imaginatiuã plurimũ tum conferre.tũ obesse regimini sanitatis quis nesciat? Hinc est illõ vulgatũ. Imaginatio facit casum. Verũ caueat obsecro medic' ne volendo sauare corp' alienum seipm̃ vesipiens inficiat. Quo pacto infi cietur? Nimirũ p mẽdacia.dũ suis patien tibus afferit tales obſuatiões efficaces eẽ pro sanitatis obtentu.q̃s omno imptinen tes/aut fabulosas/aut forassis illicitas esse ꝓgnoscit.q̃nto rectiori fide spem i deo figendã esse dicerẽt.q̃ vite hẽ ꝛ morẽ impe riũ. Nam inculpat ipse regasa. ij. Paralipomenon.xvi.q̃ in infirmitate nõ quesiuit dõm.sẽ magis in medicoꝝ arte ꝓfisus est. Quis nõ videat maioris crimis eẽ. si q̃s in talib' supsticiosis spem apponat? Ex si hec empirica ꝛ methodica supsticiosa.repe riantur esse virtutis alicui'.tãto pniciosio ra sunt ꝑm aug.q̃nto sunt ad seducendũ validiora. Ille siquidem effect'.cũ nec a miraculo pero/nec a cã naturali fieri ꝓgno scat.vt a seductorib' demonijs pueniat cõ seq̃ns ẽ. A seductorib' aũt fallacib'.a pa tre mẽdacij ab hoste crudelissimo/q̃d bo ni/q̃d veri.quid cõmodi speres/tu videri. Profecto demões et si sanarent corpa/il la sanarẽt deo irato. Quõ deo irato/quia certe necarent aias. ꝛ veteri' tãdẽ varijs incõmodis suos cultores ꝛ inuocatores afficerent. Denicẽ odienda essẽ prsus cor poralis valitudo/q̃ aĩe pcio ꝛ morte vende retur. Nec pauca si q̃s religiosa fide di ligẽter aduertit.nõ eũ turbabũt obiectio nes ille(opinior)quib' spiriti/a spũ mali gno.turgidi/obstrepere solent/ꝓtra fidei pietatẽ que has omis supstitiões impias dãnat/execrãtẽ. Dicũt aliq̃ nõ vanã eẽ aut fallum taliũ noticiã /qm̃ sua veritas pbat' p effect'.q̃i videlẽ negare ꝓtẽdam' nihil a demonijs ꝛ suis cultoribꝫ posse fie ri dõo pmittẽte. Adhesit Mos itacẽ ꝛ ma gos pharaõis/et phitonissam saulis/ꝛ sy monẽ magũ/ꝛ phitonissam in actib' aplõ rum/et exorcistas iudeoꝝ/ꝛ idola gentiũ et futura antixpi portenta.nõ solũ non ne gam'.sẽ ea negãtes reprobam'. Sicut ei vera fides mereret' votari miracul'/dum opus ẽ ad edificatõem.ita falsa fides por tentis ꝛ figmẽtis in sui dãnatõem.vl' alio rum pbatõem demereret illudi. Dicunt alij multã in obſuationib' hmõi scitatẽ inesse.tum in orõib' ad deũ deuotissimis tum in ieiunijs.in castitate.ꝛ vigilijs. in thurificatõibꝫ.i cuchariſtie etiã sumptio tione.in ceteris denicẽ religiosis obsequi is. Si plane hic mentir' iniq̃tas sibi.q̃si videlẽ rex optimar sanctissimarẽ nõ eẽ possit abusus/q̃r nequior ille ẽ ꝛ flagicio/ ior q̃ aliar/q̃si pterea demõ talia q̃reret ad sanctificatõem.q̃ spurcissim' est.ꝛ ñ po tius ad sui adoratõem/ad malicie sue regi men.ꝛ ad sacrificiũ sacrilegũ.alioq̃n nun q̃ deus/nũq̃ sancti viri q̃ deo inspirante locuti sunt.hec fieri tãta seueritate vetuis sent. Nunq̃ in sup theologia talib' essẽ ad uersata.cui tũ in hac re ꝛ suis pfessorib' credi velet.nõ indoctis mulierclis.nõ im pijs idolatr'.nõ hominib' datis in repro bũ sensum. Quilibet ei in sua arte sapiẽs est/ꝛ ei credi velet.iurta maximã topicã. Dicũt se rursuẽ p hec omia intẽdere ob sequiũ dei ꝛ nõ dialoli. Certe ita idolatre ita inõ necatores aplor arbitrabãt se ob sequiũ prestare deo/nec pinde saluant'. Quanta queso est illa cecitas. dicere se seruire deo/suis maxime ꝓtrariando pce ptis? Ceterꝫ quisquis relegerit has obſ uationes nefandas/videbit eas eque ad malos sicut ad bonos effectus introductas Propter qõ potissime teste Aug.de ci.dei circa mediũ/magici in omni secta plectũ tur. Illic videre est impietatẽ.illic virtutis impugnatõem/in docendo furta ꝛ stupra fieri.in volẽdo scire tpa ꝛ momẽta que pr posuit in sua ptãte. Denicẽ pfigit' ibi ter minus opandi ipi dine omipotentie.pſti tuit modus quo q̃si compellat' operari ipsi diuine sapientie/statuit etiã finis ipi di uine bonitati ꝛ clemẽtie. Haz q̃d aliud so nant iste traditões .scribat' hoc in pgame no virgineo.portetur in figura triangula ri/cũ caracteribus incognitis ꝛ thurificet suspendat' ad collum.fiant ista certis horis tunc infra triduũ aut q̃driduuz/ pueniet absq̃ vlla dubitatõne effect' ille quẽ q̃ri mus.imo hoc sub periculo capitis asserit'. Si quidẽ reuelauerit deus eis. ipsi vide rint.nos scimus qm̃ reuelatiões dusie nõ tales sunt/nec phibet deus.credere illud quod dignat' reuelare. Arguũt iterum et nos in simile cãm trahere satagunt. Nõ ne inquit talia similr fiunt aut. tolerãtur ab ecclesia/in peregrinatiõibꝫ certis in cul tu imaginũ.in cereis aut ceris aut aq̃s be dictis/ꝛ in exorcismis. Nõne dicit' quoti

die si nouē diebus ꝑdurat in hac ecclesia
si ex aq̄ illa ꝑfundat̄/aut si tali se voueat
imagini. aut si aliquid talium faciat. ipse
mox sanabitur vel optato potietur. Fate
or abnegare nō possumus. mlta inter chri
stianos simplices sub specie religionis in
troducta esse. quoꝝ sanctior esꝫ omissio.
Tolerantur tñ quia nequeunt funditus
erui. et quia fides simpliciū quanqꝫ min⁹
in aliquibus bene sapiat. regulatur tamē
⁊ quodammodo rectificat̄. saluaturqꝫ in fi
de maiorum. quā fidem generali saltem
intētione in omnibus suis obseruatiōibꝫ
presupponūt. si pie et humiliter. hoc ē chri
stiane sapiunt. et si ad ostensam veritatis
normā obedire parati sunt. Hec autē est
intentio. vt talia suscipiātur aut fiant nō
tanqꝫ necessario efficacia. aut tanqꝫ spes
principal' in talibꝫ posita sit. ꝺo postposito.
sed ꝙ pietas fidei per ista nutrit̄. et auget̄
et exaudiri meret̄. Secus vbi fides ledi
tur ⁊ diuina lex violat̄. Vane igitur ⁊ pro
terue sumit̄ in hac re vl' exemplū vel argu
mētū. ex his q̄ vulgus indoctū nō que ce
tus theologoꝝ ⁊ sapientū docꝫ obseruatqꝫ
Quid mirū si theologia ⁊ fides corrupto
res quosdā patiatur vt hereticos ⁊ supsti
ciosos. vt temerarios assertores. quādo ⁊
medicina ⁊ philosophia ⁊ astrologia vera
et omis deniqꝫ ars vt sciētia. pati tali ali
quid cognoscat̄. sed fundamētum stabile
A stat. Tandē oppositionē suam ꝯuertunt
alij in q̄relam dicentes. Ecce talis infir
mus est/in grandē ⁊ luctuosaꝫ toti⁹ gētis
vnius ꝑditionē. ipe desꝑat̄a medicꝫ. Cur
nō inq̄unt per supstitiosa curabit̄. ꝑstim
si ꝑ supstitiosa ꝑsumit̄ in egritudie tene
ri ⁊ per similia ꝓ mittit̄ liberari? Nōne va
na vanis. sicut clauū clauo licꝫ repellere?
Nonne sanitas ⁊ auxiliū vndecūqꝫ queri
possunt. sicut ab herbis ita a verbis ⁊ a vir
tute spirituū. sicut a virtute lapidū vel cor
porum. Cur postremo ꝓhibebit aliq̄s co
gere demonem ad obsequendum sibi in
bonis. quādo sctōꝝ plurimos vt anthidiū
archiepiscopū bysontinū. ⁊ exorcistas ali
os ita fecisse cōmendāt hystorie. Rñdebi
mus ad hoc dicentes prīo ad vltimū. ꝙ de
mones pñt ⁊ licite pñt ꝑ deū ⁊ sctōs eius
ad hoc inspiratos ⁊ electos cogi. ad ꝑstan
dum hūana q̄daꝫ obsequia. Ita eni recta
fides tenet fecisse xp̄m ⁊ moysen ⁊ rapha
elem angelū et dauid respectu saulis. et
sanctos quasi innūeros demonia
corum. imo et salomonē ⁊ q̄sdā exorcistas
iudeoꝝ. sic egisse videt̄ sensisse Josephus
quanqꝫ de salomone qui postmodū idola
tra fuit. magis dubia sit sententia. an vi
delicet de peccato in pctūm. de errore ydo
latrie in errorē magicaꝝ artium delapsus
extiterit. an deo reuelante dū bon⁹ erat ta
lia cognouerit. At vero si coactio demōis
aliter expectet̄ q̄ꝫ ꝑ miraculū deo specialr
coopante. istud false credit̄ ⁊ ꝑiculose q̄ri
tur. False q̄dem ꝓpt̄ libertatē demonibus
insitam. q̄ nec ab istis corꝑalibꝫ quibꝫ ꝑfe
ctior est. nec a carminib⁹ cogitur. Istd au
tem periculose q̄rit̄. qꝛ hostis est dolosissi
mus. et nunc fingit se cōpelli ꝑ tales rit⁹
impios q̄bꝫ honorari querit. ⁊ aīas ꝑdere
Nūc perplexit respōsis iuoluit sentētias
vt tulius loquit̄ ⁊ historie testant̄. nunc se
mitas tortuosas sue fraudis mille modis
tegit. Nobis propter hoc interdicta est so
cietas sua ne queram⁹ ab eo veritatez qui
mendax est. sicut xp̄s ⁊ apl's eius paulus
ip̄m etiam vera loq̄ntē ommutescere ꝑce
perūt. Nō sperem⁹ insuꝑ ꝓsperitatē ab eo
qui hostis est. nec pactū ineam⁹ cū eo qui
infidus est. nec ꝯsortiū cum excōmūicato
nec fidem ꝓditori perfido adhibeam⁹. Fe
fellit reuera om̄s et fallet. quos sibi aut i
stitutꝫ suis deditos inuenerit. Historias
hoc docentes qꝛ innumere sunt. nō nūera
mus de Juliano apostata. de zoroaste pri
mo inuētore magice artis. de neptenabo
et ceteris absqꝫ numero. ¶ Affirmamus C
conseq̄nt̄ cū apostolo ꝙ nō sunt facienda
mala. vt bona eueniāt. Nō igit̄ sunt male
ficia maleficijs repellenda. Aliter sapere
est ꝯtra fidem desipere. Supest igit̄ in om̄i
nr̄a necessitate sentire cū Josaphat rege
⁊ deo dicere. Cum ignoram⁹ q̄d agere de
beamus. hoc solū hēm⁹ residiu. vt oculos
nr̄os dirigam⁹ ad te. Tentetur via natu
ralis rōnis ⁊ prudentie ⁊ artis. quantū sci
uerimus. Hoc vocatur facere qd̄ in se est
ne videat̄ tentari deus. q̄ via naturali de
ficiente. solum restat in dei miscōia refu
gium. Hec aūt mīa nō supstitiosis obꝑua
tionib⁹. sꝫ pijs obsecratōibꝫ. nō demonuꝫ.
inuocatōibus. sed vite emēdatōe. nō ꝑ ho
mines reprobos. sꝫ ꝓbatos cōparat̄. Si
deum volum⁹ mutare sententiā suā. nr̄aꝫ
inm meli⁹ mutemus vitā. ¶ Ceteꝝ si per
mittēte iusto dei iudicio licꝫ occulto. fiāt

in aliquo vexationes et immissiões p an
gelos malos/mediantibꝰ pactis q̃rundaꝫ
sacrilegoꝝ cũ demõibꝰ/vt p inuultuatões
per fascinationes.aut carminatões. q̃nq̃ꝫ
de se prorsus ad hec inefficaces. Dicit vnꝰ
doctor talia si repiant/posse destrui. quibꝰ
amotis et dissipatis/neq̃ꝫ spũs dissipare
poterit a vexatione.ad hoc vt pactũ suũ ser
uare.⁊ artẽ suã ꝯfirmare videat.aut qꝛ bo
na fides destruentiũ opera hec dyaboli sic
meret exaudiri. Ita egit philippus q̃ndã
rex francoꝝ de imagine q̃dã cerea quã di
cebant baptisatam/⁊ execratam taliter no
mĩe suo. q̃ ea destructa ipe rex moreretur
Et videbimꝰ inq̃t pius rex fide plenus/si
potentior erit demon ad pdendũ me.q̃ꝫ de
us ad saluandũ Et hec dicens cerã piecit
in ignẽ. Ita concipe eos arbitror q̃ dicũt
vana vanis esse reuellẽda.⁊ q̃ nõ malefi
cijs contra maleficia liceat abuti. Sꝫ hũa
nam rursus impatientiã audire videor.
Obsecrauimꝰ inq̃t deũ nec exaudit. ieiu
nauimus.pegrinatões multas fecimꝰ/et
processiones.nec attendit.sic murmur re
sonat/sic querimonia/quasi gens que fece
rit iusticiam.⁊ quasi populꝰ qui nõ auersus
fuerit a deo suo.sic erecta ceruice deũ suis
petitionibꝰ oĩbus volũt esse obnoxiũ/cum
tamen verissime sint populꝰ q̃ labijs suis
deum honorat(vtinã ⁊ hoc inueniret. nec
verius diceret/hic blasphemat)cor aũt eo
rum longe est a deo. Conticescat hec ob
stinatio diabolica/frendens ⁊ tabescẽs cõ
tra diuinã puidentiã/q̃n potius patiẽter
expectemꝰ/non p̃figentes terminũ diuĩe
miscdĩe iuxta cõsiliũ sancte Judith. Nos
in deũ totiens deliquimꝰ ⁊ in oẽm iusticiaꝫ
ĩmo in oẽm creaturã suam/cur nõ tolera
bimus flagella pij p̃ris. Nos filij nequã/
dum p filios clientes etiã reprobos/pla
cuerit nos punire/durũ sane ẽ ꝯtra stimu
lum et talem stimulũ dei calcitrare p ipa
tientiaꝫ.qꝛ duplici cuspide mortis in aĩa
et corpe recalcitrantes feriũtur. Hec in
terim de tota collatõe p medicꝫ antedicta
libuit excerpere. Placuit insup determi
nationẽ sacre facultatis theologie/cuius
mentio facta est huic opusculo cõnectere
quia ad dictoꝝ firmitatẽ/etiã nõ medio
criter vtilẽ iudicaui. Datũ p copiã sub
signo et subscriptione mei notarij publi
ci subscripti.

Uniuersis orthodoxe fidei zelatori
bus/cancellariꝰ ecclĩe parisiensis.⁊ facul
tas theologie in alma vniuersitate pisieñ.
matre nr̃a/cum integro diuini cultus ho
nore spem hr̃e in dño.ac in vanitates ⁊ in
sanias falsas nõ respicere. Ex antiq̃s late
bris/emergẽs nouiter erroris feda collu
uio.recogitare cõmonuit.q̃ plerunq̃ꝫ veri
tas catholica apd studiosos.in sacris litte
ris aptissima ẽ/que ceteros latet.nimirũ
cum hoc ꝓpriũ hꝫ oĩs ars/manifestã esse ex
ercitatis ĩ ea.sic q̃ exinde ꝯsurget illa ma
xima. Cuilibꝫ in sua arte perito credendũ
est. Hinc est. Orõnũ illud qd Hieronimꝰ
ad paulinũ scibens assumit. Quod medi
corũ est pmittũt medici.tractant fabrilia
fabri. Accedit ad hec ĩ sacris litteris aliud
speciale.qd nec expientia nec sensu ꝯstant
vt alie artes/nec pñt oculis circũuolutis
nube vicioꝝ facile deplendi.excecauit eniꝫ
eos malicia eoꝝ. Ait siq̃dem apostolꝰ q̃ p
pter auariciã multi errauerũt a fide. pro
pterea nõ irrõnabilit idoloꝝ seruitus ab
eodem nomĩat. Alij ꝓpter magnitudinẽ.q̃
cum cognouissent deũ nõ sicut deũ glĩfica
uerũt/in omnẽ idolatrie impietatẽ. sicut
idem cõmẽorat corruerũt. Porro salomo
nem ad idola.⁊ didonẽ ad magicas artes
pt traxit effrena voluptas. Alios ad hocip
sum intorsit supba curiositas. inuestigan
dorũq̃ꝫ ocultoꝝ dira cupido Alios postre
mo misera timiditas.tota ex crastino pen
dens/in obsuatões supstitiosissimas im
piasq̃ꝫ depulit.quẽadmodũ apd Lucanũ
de filio pompei magni.et apd historicos de
pluribꝰ notatũ est Ita fit vt recedens pec
catora deo/declinet in vanitates ⁊ insani
as falsas.et ad eũ qui pr̃ est mẽdacij.tan
dem imprudẽter palã apostasiãdo se ꝯuer
tat. Sic saul a dño derelictus phitonissaꝫ
cui prius aduersabat ꝯsuluit.sic ochozias
deo isrl̃ spreto.misit ad ꝯsulendũ deũ acca
ron.sic deniq̃ꝫ oms eos/q̃ fide vel ope abs
q̃ꝫ deo vero sunt/vt a deo falso ludificẽtur
necesse est. Hanc igit nephariaꝫ pestife
ram mõstriferãq̃ꝫ insaniaꝝ falsaꝝ cũ suis
heresibꝰ abominationẽ plꝰ solito nr̃a etate
cernẽtes ĩualuisse/ne forsan xp̃ianissimũ
regnũ qd olim caruit mõstro.et deo prote
gente carebit.inficere valeat tã horrẽde
impietatꝫ ⁊ pniciosissime cõtagionis mon
strũ.cupiẽtes totꝫ conatibꝰ obuiare. Me
mores insup nr̃e pfessionis. pioq̃ꝫ legꝫ ze
lo succensi paucos ad hãc rem articulos/

damnationis cauterio/ne veinceps fallāt incogniti:notare vereuim⁹ Remēorātes inē cet era innūera.dictū illō sapiētissimi vctoris Aug.de supstitiosis obsuatiōib⁹ q̄ q̄ talib⁹ credūt:aut ad eor vomū eūtes aut suis vomib⁹ introducūt aut interrogāt. sciāt se fidē xpianā ⁊ baptismū puaricasse et paganū ⁊ apostatā. i.retro abeūtē. ⁊ vei inimicū ⁊ irā dei grauiter in eternū incurrisse.nisi ds ecclīastica pnia emēdat⁹ vo re cōcilie⁹. Hec ille. Hecq̄ m̄ intentio nr̄a est in aliquo vrogare q̄buscūq̄ licitis et veris traditōib⁹/scientijs ⁊ artib⁹. sed insanos errores ⁊ sacrilegos insipientiū.⁊ rit⁹ ferales.p q̄nto fidem orthodoxā ⁊ religionē xpianā ledūt.cōtamināt.inficiūt.radicitus q̄ntū fas nob est extirpare satagimus.et xnoz suū sincere velinq̄re vitatū.

Est aūt prim⁹ articul⁹ Q̄ p artē magicas et maleficia ⁊ inuocatiōes nefarias/querere familiaritates ⁊ amicicias ⁊ auxilia vemonū nō sit idolatria // Error/q̄m vemon aduersari⁹ ⁊ pinax/⁊ implacabilis dei ⁊ ꝯis iudicat⁹. Hec ē honoris vel vomij cuiuscūq̄ vere seu pticipatiue vel aptitudinalī susceptiu⁹. vt alie create rōnales nō dānate.nec in signo ad placitū instituto.vt sint imagines ⁊ tēpla. deus in ipsis honorat⁹ Articul⁹ scōs. Q̄ dare vel offere vel pmittere vemonib⁹ q̄lēcūq̄ rem.vt adimpleāt vesideriū homis.aut in honorē eor aliq̄d osculari vel portare.ñ sit idolatria. Error. Articul⁹ tertius.

Q̄ inire pactū cū vemonib⁹ tacitū vel expressum.nō sit idolatria vl spēs idolatrie et apostasie. Error. Et intēdim⁹ pactuz eē implicitū in oī obsuatōe supstitiosa.cui⁹ effectus nō vbet a vo vel natura/rōnabiliter expectari Articul⁹ q̄tus. Q̄ per artes magicas vemōes i lapidib⁹. ānulis speculis.aut imaginib⁹ nōse cor ꝯsecratis vel pti⁹ execratis/includere/cogere vl artare.vel eas velle viuificare.ñ sit idolatria Error. Articulus.v. Q̄ licitum sit magicis artibus vel alijs q̄buscūq̄ supstitionibus a vo aut ab ecclia pbibitis.aliqua facere p q̄cūq̄ bono fine. Error.quia scōm apl'm. Nō sunt facienda mala vt bona eueniāt Articul⁹ sextus Q̄ licitū sit/etiam pmittendū maleficia maleficijs repellere. Error. Articul⁹ septim⁹.

Q̄ aliq̄s cū aliquo possit dispensare in q̄ cūq̄ casu.vt licite talib⁹ vtat⁹. Error.

Articul⁹ octauus Q̄ artes magice/⁊ fil'es supstitiōes ⁊ eor obsuatiōes sint ab eccl'ia irrōnabilī pbibite. Error Articulus non⁹ Q̄ vens per artes magicas et maleficia/inducat⁹. vemōes ꝯpellere suis inuocatorib⁹ obedire. Error Articulus vecim⁹. Q̄ thurificatōes ⁊ suffumigationes q̄ fiūt in taliū artiū ⁊ maleficiorum exercitio/sunt ad honorē dei ⁊ ei placeāt. Error ⁊ blasphemia. Q̄m̄ vens alias nō pbiberet vel punirel Articul⁹.xi Q̄ talibus ⁊ tal'vti nō est sacrificiū seu imolare vemōibus.⁊ ex ꝯscēnti dānabilī idolatrare. Error Articul⁹.xij Q̄ xba sctā ⁊ orōnes q̄dam deuote/⁊ ieiunia/⁊ balneationes/⁊ cōtinētia corpal' in pueris ⁊ alijs et missar celebratio et alia opa de genere honor q̄ fiūt p exercēdo hmōi artes excusent eos a malo ⁊ nō pti⁹ excusent. Error Nam p talia sacre res.imo ipse de⁹ in eucharistia vemōib⁹ temptat⁹ immolari. ⁊ p̄curat vemon.qz vult in hoc honorari sil' altissimo.vel ad fraudes suas occultādas vel vt simplices illaqat facilius ⁊ dānabilius pdat. Articul⁹.xiij Q̄ scri ꝓphete ⁊ alij p tales artes habuerūt suas ꝓphetias et miracl'a fecerint.aut vemōes expulerint. Error ⁊ blasphemia. Articulus xiij. Q̄ possibile ē p tales artes cogere liberū hois arbitriū.ad voluntatē siue desiderū alteri⁹ Error. Et conari facere ē impiū ⁊ nefarium Articul⁹.xv Q̄ ideo artes pfate bone sunt ⁊ a deo/q̄ licet eas obsuare.qz p eas q̄ñq̄ vel sepe euenit/ sic vtentes eis q̄rūt vel pdicūt.vl qz bonum q̄ñq̄ puenit ex eis. Error. Articulus xvi. Q̄ p tales artes vemōes veraciter cogunt ⁊ cōpellunt.et ñ pti⁹ ira se cogi fingunt ad seducēdos hoies. Error Articulus xvij Q̄ p tl'es artes ⁊ rit⁹ impios per sortilegia.p carminatōes.p inuocationes vemonū.p q̄sdaz inuultuatiōes.⁊ alia maleficia.null⁹ vnq̄z effect⁹ ministerio demonū subsequitur. Error. Nā talia q̄ñq̄ pmittit de⁹ ꝯtigere.vt patuit in magis pharaonis/⁊ alibi pluries.vel ad pbatiōez fideliū.sicut hr̄ Deuteron.xiij.vel in q̄rundā hoim dignā flagellatōz.vl qz abutētes seu cōsuētes ꝓpr̄ malaz fidē.aut alia pctā nefaria data sūt in reprobū sensum. ⁊ demerent⁹ sic illudi. Articul⁹.xviij Q̄ bonī angeli includant⁹ in lapidib⁹.⁊ consecrent imagies vel vestimēta.aut alia facāt

que in istis artib' ꝓtinent. Error ¶ blasfemia. ¶ Articul'. xix. ¶ Qd̃ sãguis vpupe vel edi vel alteri' anialis. vel pgamenũ virgineũ. aut coriũ leonis ¶ filia hẽant effi/cacã ad cogẽdos vel repellendos dẽmões ministerio hmõi artiũ. Error ¶ Articl's xx. ¶ Qd̃ imagines de ere vel de plumbo vel auro vel de cera alba vel rubea vel alia materia. baptisate ¶ exorcisate. ꝓsecrate. ſz poti' execrate ꝑm p̃dictas artes. et sub dieb' certis. hẽant vtutes mirabiles q̃ in libris taliũ artiũ recitant. Error in fide. in philosophia naꝗali ¶ astrologia vera: Articulus. xxi. ¶ Qd̃ vti talib' ¶ fidẽ dare. nõ sit idolatria ¶ fidelitas. Error. ¶ Articul'. xxij ¶ Qd̃ aliq dẽmões boni sũt aliqui benigni. alij oia sciẽtes. alij nec saluati nec dãnati. Error ¶ Articul'. xxiij: Qd̃ fumigatões q̃ fiũt in hmõi opatõib cõuertunt in spũs. aut q̃ sint debite eis. Error ¶ Articul'. xxiij. ¶ Qd̃ vnus demon sit rex orientis. ¶ pꝗtum suo merito/ alius occidentis. ali' septẽtrionis. ali' meridiei. Error ¶ Articl's. xxv ¶ Qd̃ intelligentia motrix celi/influit in aiam rõnalẽ sicut corp' celi in corp' hũanũ. Error. ¶ Articul'. xxvi. ¶ Qd̃ cogitatões nre intellectuales ¶ volitiões interiores/ ĩmediate causent a celo. ¶ q̃ p aliquã traditiõem magicã/ tales pñt sciri. ¶ p illã de eis certitudinalitẽ iudicare sit licitũ. Error ¶ Articul'. xxvij ¶ Q̃ p q̃scunq artes magicas possumus deuenire ad visionẽ diuine essentie vel sctõr spiritũũ. Error ¶ Acta sunt hec ¶ post maturã crebrãq̃ inter nos ¶ deputatos nrõs examinationẽ cõclusa. in nra ꝓgregatõe generali pisius apud sctm̃ maturinũ de mane sup hoc specialiter req̃sitos Anno dñi. M.ccc.xcviij die. xix. mẽsis septẽbris. In cui' rei testimõiũ sigillũ dicte facultatis pñtib' lr̃is duximus apponendum. ¶ Finit.

Incipiũt propositiones venerabilis cancellarij pisien. Johãnis de gerson sup assertõib' fris matheo gravon ordinis p̃dicator in cõcilio cõstantiensi/in causa fidei/de vera religiõe ¶ pfectione. Quibus ꝓpositionib' tredecim doctores maiores/quos p tunc mund' hũit in theologia/de diuersis vniuersitatibus contra predictas assertiones adhesert.

Reuerendissimo in xpo pri ac dño pstantissimo/dño Antonio cardinali veronẽsi Johẽs cencellari' pisien. hsul'r obedire 5

Reuerẽdissime pr̃ sup scedula p reuerendissimã pñitatẽ vrãm ex commissiõe dñi mihi transmissã. tñ deo ꝓformẽ ad responsionẽ/reuerẽdissimi pris ac dñi mei ac p̃ceptoris p̃cipui dñi cardinalis cameracen. quã tñsionẽ in scriptis ego vidi. et huic adhereo/ par' si op' fuerit ad declarationẽ nõ veriorẽ. ſz forte latiorẽ. Scriptũ constãtie xpria mãu die tertia Aprilis anni millesimi q̃dringẽtesimi decimioctaui.

Ad elucidatõem vitatis ¶ ad obedientie meritũ ser ꝓpositões seqntes cũ totidẽ corollarijs offerunt vobis/reuerẽdissimo pri dño cardinali veronen. iudici ĩ hac pte/p me Johẽm cãcellariũ pisien. ¶ Prima ꝓpositio. ¶ Sola religio xpiana est ꝓprie ve ¶ anthonomatice dicẽda rligio quã xps obsuauit perfectissimo et sũmo mõ. Patz pria ps. q̃ extra rligionẽ xpianã nõ est sal'. Secdaz ptẽ nullus pt negare xpian'. q̃ sic eaz docuit xps in euãgelio. sic ¶ fecit. q̃ cepit facere et docere ¶ Secda ꝓpositio. Religio christiana nõ obligat ad obsuantiã ꝓsiliorũ. neq̃ cũ voto neq̃ sine voto. patz q̃ iam nõ eẽnt ꝓsilia ſz p̃cepta ¶ Tertia ꝓpositio. Religio xpiana pt absq̃ voto obligãte ad consilia. pfecte. imo pfectissime obsuari. Patz de xpo q̃ nõ legit' voluisse ꝓsilia/q̃ fuit tñ sue legis pfectissim' obsuator. Patet isup de aplis ¶ discipul' ¶ xpianis ĩ primitiua eccla. quor multi erãt vrorati. multi possessiones habuert' q̃dam in cõi. quidam in proprio. multi subijciebant solis prelatis suis/epis ¶ curatis. Constat ita q̃q̃ nõ erãt de religionib' basilij vel augustini. q̃ nondũ fuerãt institute. vel p ecclesiã approbate. nec talib' regulis subdebant ¶ Quarta ꝓpositio ¶ Religio xpiana ñ req̃rit ad pfectiorẽ sui obsuationes tam in p̃ceptis q̃ in cõsilijs. q̃ supaddat alia religio. q̃les dicũtur obsuationes institute p sctõs Basiliũ et Aug. ¶c. et q̃les Anselmus vocat religiões facticias. ptz ex p̃cedentib' ¶ Quinta ꝓpositio ¶ Religiones hmõi facticie satis improprie ¶ abusiue ¶ forsan arrogãter dicte sunt status pfectionis. Ptz q̃ stat homies impfectissimos tales religiones pfiteri. sic no/ 6